

दिनांक 20
8-9-20

शास्त्री द्वितीय खण्ड-विषय-अभिप्रेक्षा 9
अव्यय-संज्ञा-संग्रहः (न्याय पदार्थ-सौप ५२१ः)

- 1 अज इत्यत्र शेषा - लक्ष्म शम्भो मय लोधा
प्रयोगिमा, यथा अत्रि गोमानि । अत्रि
- 2 अतिव्यापितः - लक्ष्म शम्भो मय अलक्ष्म शम्भो मय
यथा-गोः शम्भो मय ।
- 3 अव्ययभावः - त्रै मात्मि संसर्गाद्विच्छिन्न
प्रतियोगितास अव्ययत्वविशेषः । यथा अत्रि
अत्रि शम्भो मय
- 4 अव्ययः (गुणः) - लक्ष्म शम्भो मय अव्ययत्वं गुणत्वम्
यथा-शुभापा नादि ।
- 5 अव्ययान्तरित्वम् - अव्ययान्तरित्वं शून्यत्वम् ।
- 6 अतिव्ययत्वम् - एवं प्रतियोगित्वम्, प्रागभाव
प्रतियोगित्वं वा अन्यव्याप्तिरित्वम् ।
- 7 अत्रि सद्यही (सव्यभिचा-दृष्ट्याभाव-समेदः)
अव्ययव्यतिरेक-दृष्ट्यात्तरहितः । यथा सर्वम् आगत्य
प्रमेयत्वात् ।
- 8 अनुभवः - (लुप्तमेद-गुणः) स्मृतिमिलात्वात् ।
- 9 अनुभावनम् - (प्रमाणम्) अनुमितेः मात्तन्निष्ठ-परमेशः
- 10 अनुमितिः - (लुप्तमेद-गुणः) परामर्श-जयत्व
ज्ञानम्, यथा-पर्वतो वीक्षमाण इति ज्ञानम् ।
- 11 अन्यव्याप्तिरित्वः - अवश्य कल्पित नियत पूर्ववर्तिन
एव कार्यसंभव-तत्सद-अतत्वम् । यथा-दण्डत्वादिः ।
- 12 अव्ययान्तरभावः - (अभाव-समेदः) तादात्म्य-सम्बन्धा
द-व्ययत्व-प्रतियोगितासः । यथा-धट्-पटाव ।
अव्ययान्तरभावः - (अभाव-समेदः) -

अभ्यासप्रश्न
रत्नो-प्रा-न्याय-लण
शां-उ-सं-भ-वि-
कुल-स-प-प्रिया

शास्त्री प्रथम वर्ष, विषय अतिथान (U)
 लघु सिद्धांत मोगुदी, तद्विस्तृत पत्रिका

1 वासस्य - रामो वासस्यः इति विग्रहे अत् इत्
 इति स्मृतौ इत् प्रत्यये अत्रुवन् लोपे । तद्विस्तृतं पत्रिकायां
 इति स्मृतौ वृद्धौ अत्रो लोपः इति स्मृतौ अत्रो लोपे
 वासस्यः इति सिद्धम् । एवं प्रमाणा - वाक्त्रः आजुनिः
 सप्तमं चकार ।

2 वादिवः - वदो रपथम् पुमान् इति विग्रहे वदो विग्रहे
 वदो विग्रहे अत्रुवन् इति स्मृतौ इत् प्रत्यये अत्रुवन् लोपे
 तद्विस्तृतं पत्रिकायां इति वृद्धौ । अत्रो लोपः इति स्मृतौ
 गुणः, एचोऽपवायावः इति स्मृतौ अत्रो लोपे । प्रातिपदिका
 संज्ञायां विग्रहे चकार ।

3 औदुलोमः - उदुलोमो नक्षत्राणी व लोमालियस्य इति विग्रहे
 उदुलोमो नक्षत्राणी व लोमालियस्य इति स्मृतौ
 इत् प्रत्यये अत्रुवन् लोपे । तद्विस्तृतं पत्रिकायां इति
 स्मृतौ वृद्धौ । नक्षत्राणी इति लोपे । प्रातिपदिका
 संज्ञायां विग्रहे चकार ।

4 उदुलोमाः - उदुलोमो पत्न्या इति विग्रहे उदुलोमो पत्न्ये
 वदुलकारो वदुलः इति वाक्ये वदुलचर अत्रुवन्
 नक्षत्राणी इति स्मृतौ लोपे । प्रातिपदिका संज्ञायां
 विग्रहे चकार ।

5 वैदः - विदस्य गोरुम् इति विग्रहे अत्रुवन् लोपे
 विदाऽऽदि अत्रुवन् इति स्मृतौ अत्रुवन् प्रत्यये
 अत्रुवन् लोपे । तद्विस्तृतं पत्रिकायां इति वृद्धौ
 अत्रुवन् लोपे । प्रातिपदिका संज्ञायां विग्रहे चकार ।

अत्रुवन् वि-
 एचोः प्रोः व्यान (U)
 राः डू लं गं वि
 सुवन् गं प्रातिपदिका

दिनांक 20 0421 श्री द्वितीय वर्ष, विषय - व्याकरण
 8-32-04- सिद्धान्त मो 3डी - अकारिप्रमाणम्

- 1 सात - इणो गतौ चातोर्लिट् लटस्थाने तिप्लसामि इति स्त्रुतेण तिप् प्रत्यये अत्रुवच लोपे तिड् शित् सार्वधातुमम् इति सार्वधातुम संसाधाम् । कर्त्तृशेष इति शेष प्रत्यये । अदिपुञ्जतिभ्यः शपः इति शपौ लुम् । सार्वधातुमत्त्वात् गुणेषु प्राप्ते गुणप्रवाचा इणोपण इति स्त्रुतेण तिड् वच आवेत् इत्वात् गुणान्तवचो लप्य सवचो विसर्ग इवः इति सिद्धम् ।
- 2 इतः - इणो चातोर्लिट् लटस्थाने तिप्लसामि इति स्त्रुतेण तम् प्रत्यये । तिड् शित् सार्वधातुमम् इति सार्वधातुम संसाधाम् । कर्त्तृशेष इति शेष प्रत्यये । अदिपुञ्जतिभ्यः शपः इति शपौ लुम् । सार्वधातुमत्त्वात् गुणेषु प्राप्ते गुणप्रवाचा इणोपण इति स्त्रुतेण तिड् वच आवेत् इत्वात् गुणान्तवचो लप्य सवचो विसर्ग इवः इति सिद्धम् ।
- 3 यान्त - इणो चातोः तिप्लसामि इति स्त्रुतेण म् प्रत्यये मोडन्तः इति स्त्रुतेण अत्रादेशे । तिड् शित् सार्वधातुमम् इति स्त्रुतेण सार्वधातुम संसाधाम् । कर्त्तृशेष इति शेष प्रत्यये । अदिपुञ्जतिभ्यः शपः इति शपौ लुम् । सार्वधातुमत्त्वात् गुणेषु प्राप्ते गुणप्रवाचा इणोपण इति स्त्रुतेण यणादेशे यान्त इति सिद्धम् ।
- 4 इयाप - इणो चातोर्लिट् लटस्थाने तिप्लसामि इति स्त्रुतेण तिप् प्रत्यये । परस्मैपदान् शाल - - इति स्त्रुतेण तिप् स्थानेण लोके शेषवच लोप इ - अ इति जाते । लिटि चातो रन्मासस्य इति द्विवे अन्था लपि मापे , इ इ अ इति दशाया अयो जिणित इति स्त्रुतेण वृद्धौ , एचोऽपवा यावः इति आधादेशे । इ आय अ इति दशाया अन्मासस्य ~~इ~~ सवचो इति स्त्रुतेण इयडादेशे इयाप इति सिद्धम् ।